

Mag ik het klokhuis?

Een zoektocht naar vrijheid

Colofon

ISBN: 978 94 6365 317 6
1e druk 2021
© 2021, Peter S. Vlerkooorde

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:
Uitgeverij Elikser
Ossekop 4
8911 LE Leeuwarden
www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Mag ik het klokhuis?

Een zoektocht naar vrijheid

Peter S. Vlerkoorde

Ons bestaan op aarde heeft één bedoeling: onze dromen leven. Vrij van angst. Het vervult al onze verlangens.

Het doek gaat op

'Ik kon je wel schieten.'

Marijke, mijn oudere en enige zus, inmiddels zesentachtig, kwam emotioneel eindelijk met de billen bloot. Zo direct op de man af was zij niet eerder geweest. Uitzonderlijk. Haar vinnige uitlating maakte in één klap duidelijk waarom zij mij had ontweken na de crematieplechtigheid waar we afscheid van onze moeder hadden genomen. Op die samenkomst, alweer acht jaar geleden, had ik als enige gesproken. Sindsdien hadden wij geen contact gehad. Daarvoor ook niet echt.

Terugblikkend op het leven van de vrouw die aan Marijke, twee broers en mij het leven had geschonken, had ik tijdens de uitvaartdienst onze moeder geschetst zoals zij leefde in m'n hart. Dat ik mij positief had uitgelaten, nam Marijke mij erg kwalijk. Zo had ik onze moeder niet mogen afschilderen. Een vals beeld, dat absoluut niet strookte met haar eigen ervaringen. Maar hoe kon ik weten wat zij had meegemaakt als zij er nooit over wilde praten? In mijn pogingen erachter te komen hoe ons gezinsleven eruitzag vóór ik geboren was, had ik ontelbare keren gevraagd naar de schimmige tijd van voor de oorlog, waar niemand over sprak. Zoals ook de oorlogsjaren bij ons thuis doodgezwegen werden. Geboren in het tweede jaar van de bezetting, heb ik mijn eigen herinneringen van de naoorlogse periode, maar juist het mysterie van al die jaren daarvoor wekte al zeer vroeg mijn nieuwsgierigheid op. In eendrachtige samenzwering werd het weetgierige en dus 'lastige' kind dat ik al jong was, telkens met ontwijkende kluitjes in het riet gestuurd. Over de smet op

ons gezin (zoveel had ik er wel van begrepen) bleef de donkere sluier van geheimzinnigheid hangen.

Net als over de afwezige vader.

Haar venijnige stoot bood een uitgelezen kans te proberen een tipje van die sluier op te lichten, maar ook dit keer bleef ik met lege handen achter. Moest het doen met de stille bevestiging dat de onderstroom van rancune die ik altijd bij haar had gevoeld als onze moeder ter sprake kwam, geen fantasie van mij was. Tussen beide vrouwen, die in mijn jonge levensjaren binnen ons gezin de 'volwassen generatie' vertegenwoordigden, had het aan liefde ontbroken. Dit werd nog eens zichtbaar toen het frêle wezentje, weggedoken in het veel te grote bed van het bejaardentehuis, de laatste nacht van haar lange leven was ingegaan. Zij leek in niets meer op de vrouw die ik altijd bewonderd had om haar kracht. De lange arm van het verleden deed zich gelden toen Marijke samen met Paul, de oudste van ons vieren, ervoor koos naar huis te gaan om te slapen. Zo bleven alleen de jongste van ons vieren, Harry, en ik achter bij de vrouw die ons het leven geschonken had. Er altijd voor ons was als wij haar nodig hadden. Samen hielden we haar hand vast toen zij haar laatste adem uitblies.

Zorgzaamheid was de verpakking waarin m'n moeder liefde gaf. Niet onbegrijpelijk als je van een generatie bent waarin je als meisje alleen op schoot werd genomen wanneer geile ooms hun vingers niet thuishielden. En erger. Rond mijn geboorte kreeg dit nog een staartje, maar deze familievlek heb ik niet aangeroerd in mijn afscheidsworden. Zij zou dat niet hebben gewild. Op hoge leeftijd maakte schaamte bij haar nog altijd de dienst uit.

Mijn moeder was voor mij de vrouw bij wie haar kinderen op de eerste plaats kwamen. Maar misschien kwam dat

doordat zij inmiddels meer volwassen was toen Harry en ik in de oorlog op de wereld kwamen. Paul kreeg als eerstgeborene een ongehuwde moeder van slechts zestien jaar. Mijn zus kwam twee jaar later. In die tussentijd was er getrouwd. Dit was aan het begin van de dertiger jaren; in de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog was het voor mensen uit de onderste laag van de samenleving geen gemakkelijke tijd. Hun gedwongen huwelijk had nauwelijks kans van slagen, en niet alleen door de verkeerde start. Het waren de foute keuzes van een jonge vader in een tijd van grote werkloosheid. Die keuzes waren niet de hare.

Tegen haar verwachting in is mijn strijdbare moeder heel erg oud geworden: zevenennegentig. Ik herinner me de momenten wanneer haar hypochondrie weer eens met haar aan de haal ging en zij in de greep was van doodsangst, dat zij rust vond in mijn woorden: *'Jij wordt wel honderd.'* Ze heeft het bijna gehaald.

*

'Jij was nooit een van ons.'

Nu ze de deur eenmaal van het slot had gedaan, kwam mijn hoogbejaarde zus een paar dagen later, dit keer in gezelschap van Harry en zijn vrouw, met nog een verrassing. Een insinuatie dat mijn moeder in de oorlog niet 'netjes' was geweest, wat mij het product maakte van een onbekende verwekker.

Achter mijn 'anders-zijn' stak dus veel meer dan als een lange slungel door het leven te moeten. Gezien wat ik inmiddels te weten was gekomen over de man van wie ik niet beter wist dan dat hij m'n vader was, had ik daar geen bezwaar tegen. Wat mij na deze verrassende uitspraak meer

bezigield was de vraag: waarom juist nu? Wat ging er schuil achter haar wij-tegen-jou-stelling? Had de onderstroom van rancune dan toch niet alleen met m'n moeder te maken?

Het was goed dat haar pijn eruit kwam, zij de last begon af te leggen waarmee zij een leven lang had rondgelopen. Daarom heb ik die vragen niet gesteld, zij zou zich ogenblikkelijk terugtrekken achter de deur die vanzelf op slot ging. Ik heb alleen gevraagd of ze bedoelde dat ik de nakomeling was van een andere vader. Haar antwoord bestond uit slechts twee letters.

In m'n puberteit was ik zelf al op het idee gekomen van de andere-vader-theorie om niet het kind te moeten zijn van een man die ik absoluut niet als voorbeeld wilde hebben. Na enige tijd had ik deze opwelling weer verworpen als een te makkelijke escape uit een ongewenste realiteit. Tot tevredenheid van mijn innerlijke demon, die met hernieuwde ijver zijn schrikbewind voortzette. Toch was Marijke's bekenenis een kleine schok. Dat had meer te maken met mijn verbazing dat zij er nu pas mee kwam, mij sinds m'n geboorte had gezien als 'de onechte broer'. Steun zoekend bij een ongelukkig kijkende Harry, liet Marijke hem bevestigen dat zij dit altijd had beweerd. Ook voor mijn beide broers was ik dus altijd het koekoeksjong geweest. Nooit iets van gemerkt. Dat wil zeggen: niet openlijk, maar bepaalde gebeurtenissen kwamen nu in een ander licht te staan.

Toen m'n moeder het eind van haar leven had bereikt en het mij lukte haar het geheim rond m'n geboorte te ontfutelen, heb ik de kat de bel aangebonden en doorgevraagd over waarom ik zo anders was dan de andere drie. In haar ontkenning dat ik van een andere vader zou zijn, was zij vaag. Ik kreeg de indruk dat schaamte een forse vinger in de pap had. Ongevraagd vertelde zij met meer geheimen rond te

lopen, die mee te nemen naar de andere wereld. Zo bleef ik zitten met de vraag: was mijn vader wel of niet mijn vader? Het voelde van niet.

*

‘Jij was altijd zo anders dan wij... een lastig kind.’

De vraag wat Marijke ertoe had gebracht de deur waarachter ons gezinsverleden zo lang verborgen was geweest juist nu op een kier te zetten, liet mij niet los. Het was zo in tegenspraak met de zus die zich met haar verleden veilig had teruggetrokken achter diezelfde zwaar vergrendelde deur. Haar leven lang.

Haar bewering dat ik binnen ons gezin het onechte kind was, de lastige vreemde eend in de bijt, en haar weigering verdere opening van zaken te geven over ons gezin in de jaren dertig en veertig, maakte iets los in mij. Ik had meer dan genoeg van die verdomde geheimzinnigheid, de zwijgcultuur waarmee de pijn van ons gezin onzichtbaar (maar zichtbaar voor hen die wilden zien) in stand werd gehouden. Schaamte, voor mij niets anders dan angst-in-actie, had lang genoeg bij ons de dienst uitgemaakt. Had het leven mij niet geleerd: waar angst regeert, staat liefde buitenspel en sterft vrijheid? Wat mij betrof, zat de heerschappij van die saboteur erop. Hoogste tijd plaats te maken voor de gast die in onze familie nooit welkom was geweest – Waarheid.

Het donkere verleden van ‘mijn vader’ (om uit het dilemma te blijven of hij dat is, zal ik hierna aanhalingstekens gebruiken) heeft op mijn leven een flink stempel gedrukt. Een waarheid waar ik nooit blij mee ben geweest maar waar ik mee heb leren leven. Allengs werd de man een figuur zon-

der contouren, verdween hij van het toneel waarop mijn afwisselende leven zich afspeelde. Een vader die niet bestond. Tot Marijke hem diskwalificeerde als mijn verwekker. Met haar verrassende woorden rukte zij de man wiens naam ik draag uit die onverlichte achtergrond naar voren. Ineens was hij nadrukkelijker aanwezig in mijn leven.

Was dit een teken? Zo ja, van wat?

Een tijdlang hielden Marijke's oprispingen mij bezig. Ik werd er nog eens mee geconfronteerd dat ik voor de anderen altijd een anonieme vreemde was gebleven. Wat wisten zij eigenlijk van mij? Ons leven lang hadden wij nooit echt met elkaar gepraat. In mijn werk was ik een klankbord voor mijn cliënten, de rol van luisteraar ligt mij goed. Ook binnen de familie vervulde ik die rol, waardoor ik grotendeels op de hoogte was van de ins en outs in het leven van de anderen. Omgekeerd wisten zij niet hoe met mij om te gaan. Marijke's opzienbarende ontboezeming liet zien waarom: ik was nooit een van hen geweest. Wat moesten ze met die lastpak met zijn lastige vragen?

En wat moest ik met deze nieuwe situatie?

Het was verleidelijk terug te vallen op m'n standaardreactie in de veilige bescherming van anonimiteit te blijven.

Er was meer. Ik was weer opgelopen tegen bungelende losse eindjes die nooit verdwijnen als je alleen zinspeelt op zaken maar ze niet benoemt. De drukkende onderstroom van onbehagen van die eeuwige zwijgcultuur waardoor Waarheid geen kans krijgt. Het was de hoogste tijd daar verandering in te brengen. Door mijn werk wist ik hoe belangrijk het was zaken concreet te benoemen om ballast op te ruimen. Het moment was gekomen het licht aan te doen om te kunnen zien wat al die tijd verborgen was geweest. Te vertellen wat tevoorschijn kwam.

Maar dat was nog niet alles.

Familiegeheimen kunnen je vervormen. Zetten je op de valse weg door het leven. Houden je gevangen. Het duurt vaak een mensenleven om je ervan te bevrijden... als het je al lukt.

Dit is mijn verhaal over een zoektocht naar vrijheid.

***

Hollywood

‘Luister eens, jongen... je wordt nu zo geleerd, ik kan je niet meer helpen. Vanaf nu moet je het alleen doen.’

Ik was twaalf toen mijn moeder mij in 1953 deze vrijbrief gaf. Het voelde alsof het voor de rest van m’n leven was – een doorlopende motie van vertrouwen. Dat zij mij vervolgens volledig vrij liet mijn eigen koers te bepalen was m’n eerste kennismaking met vrijheid. Een kostbaar geschenk.

Ik was geslaagd voor het toelatingsexamen van de HBS, in het milieu waarin ik opgroeide een uitzonderlijk gebeuren. Blijkbaar versterkte dat mijn moeders onzekerheid over zichzelf; voor mijn zelfvertrouwen was haar vrijbrief een flinke oppepper.

Dit nam niet weg dat ik geen idee had van de ‘geleerde wereld’ die in m’n puberjaren mijn thuis zou zijn. Een hartenwens was in vervulling gegaan, maar eenmaal binnen kreeg ik met deze onbekende gemeenschap al gauw een liefde-haatverhouding. Het bevredigde mijn niet te stillen honger naar kennis, maar tegen autoritaire docenten heb ik me tot de allerlaatste dag verzet. Met name zij die Duits onderwezen moesten het ontgelden. Voor mijn rebellerend gedrag heb ik aan het eind van m’n middelbareschooltijd een hoge prijs betaald.

Vrijheid was in datzelfde jaar op een geheel andere manier een indringend thema. In 1953 werd een wet aangenomen die belangrijk was voor mensen die zich voor en tijdens de oorlog niet zo netjes hadden gedragen en stateloos waren. Zij werden in staat gesteld hun verloren Nederlandse natio-

naliteit terug te krijgen. Met als bonus kwijtschelding van de rest van hun gevangenisstraf bood het de mogelijkheid een toekomst op te bouwen. De amnestie was een optimistische blik vooruit van de regering, al was het nog steeds de moeilijke tijd van ‘na de oorlog’.

Deze gebeurtenis ging aan mij ongemerkt voorbij, maar haar invloed op mijn verdere leven zou nog merkbaar worden.

*

Op de middelbare school moest ik m'n uiterste best doen niet te verdwalen in het niemandsland dat was ingeklemd tussen twee totaal verschillende werelden. De enige bekende gezichten, twee klasgenootjes van de lagere school die dezelfde overstap hadden gemaakt, waren alweer snel verdwenen omdat zij het op de HBS niet konden bolwerken. In het milieu waarin ik geboren was, voelde ik me meer dan ooit een vreemde: het predicaat ‘geleerd’ maakte me tot een outcast. Ook op de nieuwe school had ik dat gevoel. Ik was me zeer bewust van het lage sociale milieu waarin ik verkeerde; het feit dat ik erg m'n best deed m'n plat Utrechtse accent om te zetten in beschaafd Nederlands droeg daartoe bij. Maar die nieuwe omgeving had een zonzijde die welkom was: niemand wist van de donkere geschiedenis van ons gezin. Ik kon me vrij bewegen en mede door mijn sologang bleef die vloek keurig verborgen.

Het gevoel nergens bij te horen was iets waar ik bekend mee was. Niet alleen in ons gezin, ook in de straat waar wij woonden was ik de vreemde eend in de bijt. Die straat lag in een schrale arbeidersbuurt, bestond aan weerszijden uit simpele vooroorlogse etagebouw van driehoog en telde rela-

tief veel gezinnen, de katholieken onder hen zeer kinderrijk. Als kind beleefde ik de straat als een compacte leefwereld op zich, die ik in m'n lagerschooltijd alleen verliet als ik naar school ging. Verder zat ik de meeste tijd alleen op ons bovenhuis. Bij de jongens van mijn leeftijd vond ik weinig aansluiting, zonder uitzondering waren zij voorbestemd naar de ambachtsschool te gaan. Eenmaal op de HBS werd in de straat 'professor' een bijnaam waar ik niet happy mee was: het vergrootte de afstand nog meer. Ook naar meisjes toe.

Mijn moeder moet zich ervan bewust zijn geweest hoe er al voor en tijdens de oorlog, en zeker ook daarna, in de straat tegen ons gezin werd aangekeken. Natuurlijk sprak zij daar niet over; waar je je voor schaamt, hou je netjes verborgen. Maar iedereen wist ervan. Niet dat de mensen moeilijk deden, er was een collectief streven de oorlog zo snel mogelijk te vergeten, maar onder de oppervlakte was het voelbaar. Zeker voor een gevoelig kind als ik. En dan was er het mysterie van haar keuze van de lagere school voor Harry en mij. In onze buurt was een openbare lagere school, 'om de hoek' van waar wij woonden, waar alle kinderen uit onze straat naartoe gingen. Als kind begreep ik niet waarom Harry en ik een heel eind moesten lopen om op school te gaan in een vreemde buurt waar we niemand kenden.

Mijn vragen bleven onbeantwoord.

Op die school waren allemaal onbekende kinderen die geen idee hadden van de smet op ons gezin. Na schooltijd verdwenen mijn klasgenootjes als ik alleen terugliep naar huis. Harry had al jong de gave ontwikkeld te 'verdwijnen' – hij werd een straatzwerfer die pas boven water kwam als het eten op tafel stond. Hij was typisch een kind dat anderen voor zich innam: een opgewekte lachebek waar mensen nooit kwaad op konden worden. Thuis wachtte een leeg

huis, in de winter onverwarmd. 's Nachts ging de kachel uit, zuinig stoken was het devies. Soms waren de kolen op. Het had geen zin overdag de kachel aan te hebben: er was niemand thuis. Onze moeder ging 's morgens vóór zessen de deur uit naar haar werk in Zeist, liep dan helemaal naar het station om het dubbeltje voor de bus uit te sparen. In een tijd dat we nog echte winters hadden. 's Avonds wachtte ik haar meestal op bij de bushalte als zij moe van haar werk thuiskwam. Heel vaak pas om zeven uur; overwerken bracht extra centjes. Regelmatig stapte zij vrijdagsavonds niet uit de bus, dan werkte zij de hele nacht over. Op de zaterdagmorgen werd in die tijd nog gewoon gewerkt (en gingen wij naar school). 's Middags deed zij dan haastig de boodschappen voor het weekeinde en bereidde voor de volgende dag het eten voor. Zondag was de enige dag van de week dat wij tussen de middag warm aten met soms de luxe van 'draadjesvlees' – mager rundvlees dat urenlang op het petroleumstelletje had staan pruttelen. Overwerk-weekenden waren nooit leuk. Zoals gebruikelijk in een tijd van hard werken en weinig vertier, bracht op zaterdagavond ook bij ons in de buurt de fles de broodnodige ontspanning, mijn moeder deed daar graag aan mee. Zondagmorgen was zij dan niet aanspreekbaar. Maar kwaad worden op een moeder die keihard werkte om ons gezin in d'r eentje draaiende te houden en ons iets van kwaliteit van leven te geven... nee, dat kon niet. Ook de vrijheid die zij mij gaf aan het begin van mijn middelbareschooltijd (voor een puber het ideale geschenk) triggerde stiekem een latente kwaadheid die ik mijn hele puberteit jegens haar gevoeld heb. Het kan niet anders dan dat ik me door haar ook in de steek gelaten voelde naast een vader die het aan alle kanten had laten afweten. Maar de manier waarop mijn moeder uitdroeg dat haar kinderen voor

alles gingen, was een perfecte blokkade voor mijn boosheid.

Als Harry en ik tussen de middag van school thuiskwamen, ving Marijke ons altijd op en aten we onze witte boterham in het piepkleine keukentje met daarbij een glas melk, daar stond m'n moeder op. 's Winters werd die kleine ruimte verwarmd via de beide pitten van het gasstel. Die zuinige oplossing kwam van m'n moeder. Voor zij 's morgens vertrok had zij voor Harry en mij haverhoutpap gekookt die we zelf moesten opwarmen. In het koude jaargetijde troffen we dan in het keukentje twee gaspitten aan die een paar uur volop hadden staan loeien om de ruimte te verwarmen. De rest van het huis was ijskoud met soms bloemen op de ramen. Als ik daar nu op terugkijk, zie ik de zorg van een moeder die ons een warm plekje wilde bieden waar we ons behaaglijk konden wassen, aankleden en een ontbijt naar binnen werken. Maar ik schrik in het besef van de risico's die zij nam. Toen zag ik dat niet zo. Vond het mieters van haar dat zij Harry en mij iets van comfort bood, daarvoor geld opofferde waar zij hard voor moest werken.

De dagelijkse wandeltocht naar die verre lagere school bood in ieder geval de mogelijkheid te ontsnappen uit de benauwde leefwereld die onze straat was. Ik heb me nooit thuis gevoeld in die onpersoonlijke, goedkope etagebouw, opgeleverd pal voor het uitbreken van de oorlog. Onze straat was in de wijk de enige die zo was ingericht, het voelde alsof die daarom de armoedigste van de hele buurt was. Wij woonden op de bovenste verdieping, bereikbaar via een stenen buitentrap die uitkwam op een portaaltje met vier deuren. Achter onze deur was binnenshuis nog een trap. Onze primitieve etagewoning had als enige luxe een heus toilet; verder zegge en schrijve één kraan met koud water in het keukentje en een plat dak dat 's zomers zorgde voor een benauwend leef-

klimaat. Gas en licht hadden we zelf in de hand via muntjes die je in de betreffende meter onder de trap moest doen en verkrijgbaar waren bij de kruidenier om de hoek. De meteropnemer van de gemeente kwam een paar keer per jaar langs om de meters te legen en vast te stellen hoeveel geld we terugkregen. Voor m'n moeder was het een soort spaarpotje. Het gebeurde regelmatig dat 's avonds het licht uitviel en we in het donker zaten. We hadden altijd een kaars bij de hand om in het donker een nieuwe munt in de meter te stoppen. Soms waren de munten op en speelden we leentjebuur. Achter het huis was over de volle breedte een smal balkon met het kolenhok. Dat hok werd één keer per jaar gevuld, voor mijn moeder een stressvol gebeuren omdat dan de vuile kolenmannen met hun open juten kolenzakken door ons huis moesten. Zij vond dat een ramp. Dat gebeurde na de winter en was voor haar het sein om als het hok weer gevuld was ons huis een grondige voorjaarsbeurt te geven. Netheid was haar devies. De kolenboer mocht dus maar één keer per jaar komen; als door een strenge winter de kolen eerder op waren, werd ik eropuit gestuurd om bij de kolenboer een keurig gesloten papieren zakje kolen te halen.

Onze straat was smal. Onlangs ging ik een kijkje nemen en was verrast dat de ruimte tussen de beide hoogbouwgevels veel smaller was dan ik me herinnerde. Ineens was het beklemmende gevoel er weer, een overblijfsel uit de tijd toen de straat voor mij het symbool was van een milieu waarin ik me gevangen voelde. Dat werd vooral voelbaar tijdens de zomervakanties in de tijd dat ik nog op de lagere school zat. Die zes weken werden doorgebracht in onze straat samen met de andere kinderen. Mijn moeder was de gehele dag van huis, geld om iets leuks te doen was er niet. De schillenboer die zeer regelmatig bij ons door de straat kwam om het

groene afval op te halen, bracht wat leven in de brouwerij. Vooral zijn paard. Het raadsel waarom het beest uitgerekend in onze straat elke keer z'n drollen liet vallen, heb ik nooit kunnen oplossen. Zittend op de stoerprand keken we toe hoe de strontvliegen zich tegoed deden aan de paardenpoep. Ik vroeg me af wat er in die poep zat waardoor de strontvliegen van die opvallende kleuren hadden, zo heel anders dan gewone vliegen. Het meest waren wij onder de indruk als onder de buik van het paard een zwart 'ding' tevoorschijn kwam, soms wel zo lang dat het bijna de grond raakte. De oudere kinderen wisten wel waarvoor het diende. Ander vertier was kijken hoe twee hondjes 'het' deden. Het werd pas echt leuk als het bovenste hondje zich omdraaide en vergeefs probeerde los te komen. Kont aan kont zag het er komisch uit. Soms gooide iemand een emmer koud water over het tweetal, wat in de regel weinig effect had, behalve dat de beesten ervandoor gingen. De sterkste van de twee bepaalde de vluchtweg, de andere moest in z'n achteruit meehollen. De meeste tijd deden we spelletjes in de straat. In knikkeren was ik niet goed, de kunst om de winnende knikker in de met knikkers gevulde spleet tussen de stoeptegels en de muur te krijgen beheerste ik niet voldoende om de volle buit binnen te halen. Bokspringen vond ik veel leuker, vooral de versie waar alleen jongens aan mee mochten doen. Als we genoeg jongens konden verzamelen, vormden we twee groepen. De 'bokken', die gebukt met hun hoofd tussen de benen van hun voorganger stonden en tegen een muur een rij vormden, en de 'springers' die erbovenop doken. Als de 'bokken' de berg 'springers' niet konden houden en inzakten, hadden zij verloren. Omgekeerd, als de 'springers' niet boven op de 'bokken' bleven liggen tot de laatste jongen gesprongen had, hadden zij verloren. Van de 'springers' was ik